

Yayına Geliş Tarihi: 16/12/2019
Yayına Kabul Tarihi: 23/12/2019
Online Yayın Tarihi: 30/12/2019

Meriç Uluslararası Sosyal ve Stratejik
Araştırmalar Dergisi
Cilt: 3, Sayı: 8, Yıl: 2019, Sayfa: 261-275
ISSN: 2587-2206

SOSYAL DIŞLANMANIN AVRUPA SOSYAL ŞARTI İÇERİSİNDEKİ YERİ VE ÖNEMİ

Nur KESKİN¹

Özet

Sosyal dışlanma kavramı ekonomik, sosyal, kültürel ve politik pek çok olguyu içerisinde barındıran çok boyutlu bir kavramdır. İşsizlik, hastalık, yoksulluk, bedensel engel, eğitim düzeyi, yaş, cinsiyet, ırk, etnik köken gibi birçok ayrıma tabi tutulan birey ya da gruplar toplum içerisinde ötekileştirilmeye ve dışlanmaya maruz kalmaktadırlar. Ancak sosyal refah devleti gereğince devletin; vatandaşlarının refahlarını sağlamaya çalışması ve vatandaşlarının insanca yaşamlarını sürdürebilmesi için mücadele etmesi gerekmektedir.

Yapılan bu çalışmada toplumda refahın artırılmasında önemli bir rol oynayan sosyal dışlanma kavramı ile mücadele edilmesi ve sosyal dışlanma kavramının Avrupa Sosyal Şartı içerisindeki yeri ve önemi incelenmiştir. Çalışma iki bölüme ayrılmıştır. Çalışmanın ilk bölümünde Avrupa Sosyal Şartı'nın gelişimi tarihsel açıdan ele alınmıştır. İkinci bölümde ise sosyal dışlanma kavramının Avrupa Sosyal Şartı içerisindeki yeri ve önemi incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Avrupa Sosyal Şartı, Gözden Geçirilmiş Avrupa Sosyal Şartı Sosyal Dışlanma.

PLACE AND IMPORTANCE IN EUROPEAN EXTERNAL CHARTER

Abstract

The concept of social exclusion is a multidimensional concept involving many economic, social, cultural and political phenomena. Individuals or groups that are subjected to many differentiations such as unemployment, disease, poverty, physical disability, education level, age, gender, race, ethnicity are subject to

---

¹Trakya Üniversitesi, ESBMYO, nurmkskn@gmail.com.

Sosyal Dışlanmanın Avrupa Sosyal Şartı... The Meriç Journal Cilt:3, Sayı:8, Yıl:2019
marginalization and exclusion within the society. However, according to the social welfare state; citizens should strive to ensure their welfare and struggle for their citizens to live a humane life.

In this study, the struggle against the concept of social exclusion, which plays an important role in increasing the welfare of the society, and the place and importance of the concept of social exclusion in the European Social Charter are examined. The study consists of two parts. In the first part of the study, the development of the European Social Charter is discussed historically. In the second part, the place and importance of the concept of social exclusion in the European Social Charter is examined.

Keywords: *European Social Charter, Revised European Social Charter Social Exclusion.*

GİRİŞ

Sosyal dışlanma, son yıllarda Dünya’da sıkça gündeme gelen ve bireylerin yaş, ırk, cinsiyet, gelir durumu, işsizlik, hastalık vb. durumlar sebebiyle toplumda ötekileşmesine yol açan bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Literatürde farklı şekillerde tanımlanan sosyal dışlanma, toplumun hemen her kesiminde çeşitli sebeplere bağlı olarak görülebilmektedir. Sosyal dışlanma kavramına yönelik yapılabilen tek bir tanımlama olmadığı gibi, ülkeler arasında da farklı şekillerde yorumlanabilmektedir.

Sosyal dışlanma, birey ve grupların sebebi her ne olursa olsun bir şekilde toplum içerisinde ötekileştirilerek toplumdaki refahının azalmasına yol açmaktadır. Ancak vatandaşlarının yaşam kalitelerinin korunmasını ve hatta artırılmasını amaçlayan refah devletine göre sosyal dışlanma mücadele edilmesi gereken bir kavramdır. Bu bağlamda 1961 yılında imzaya açılan Avrupa Sosyal Şartı ve Ek Protokollerde üye devletler vatandaşlarının yaşam kalitelerini ve refah seviyelerini yükseltebilmek adına birtakım sosyal hakları vatandaşlarına sunmayı kabul etmişlerdir. 1996 tarihinde imzaya açılan Gözden Geçirilmiş Avrupa Sosyal Şartı’nda da toplumdaki bireylerin korunması ve refahlarının artırılmasına yönelik olarak önemli adımlar atılmıştır. Bu adımlardan bir tanesi de sosyal dışlanmaya maruz kalan bireylerin korunmasına yönelik olan madde hükmünün Gözden Geçirilmiş Avrupa Sosyal Şartı’nda kabul edilmesidir.

Yapılan çalışma ile hedeflenen Avrupa Sosyal Şartı içerisinde de yer alan ve toplumda refahın artırılmasında rol oynayan sosyal dışlanma ile mücadelenin gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

1.Avrupa Sosyal Şartı'nın Ortaya Çıkışı ve Tarihsel Süreci

Avrupa Sosyal Şartı (ASS), Avrupa Konseyi sistemi içerisinde sosyal hakları korumaya yönelik yer alan ilk sözleşme niteliğindedir. Avrupa Konseyi, 1949 yılında kurulmasıyla birlikte insan haklarının korunmasına yönelik olarak önemli adımlar atmıştır. Bu adımların başında da Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS) gelmektedir (Erturan, 2019: 68- 69).

AİHS'nin yapıldığı süreçte sözleşme kapsamına sosyal ve ekonomik haklar da dâhil edilmeye çalışılmış ancak sosyal hakların yapısından kaynaklı olarak tüm hakların tek bir metin altında kabul edilebilmesi mümkün olmamıştır (Erturan, 2019: 69). Bu bağlamda AİHS, bireylerin birinci kuşak hakları olarak bilinen “yaşam hakkı, işkence yasağı, adil yargılanma hakkı, hürriyet ve güvenlik hakkı” gibi haklarını güvence altına alırken, ikinci grup haklar olarak ifade edilen sosyal ve ekonomik hakları ise Avrupa Sosyal Şartı (ASS) koruma altına almaktadır (www.ailevecalisma.gov.tr).

ASS, 1961 tarihinde Torino'da imzaya açılmış olup 26 Şubat 1965 tarihinde yürürlüğe girmiştir. ASS'nin kabul edilmesi, sosyal haklara dair hem uluslararası hem de bölgesel belgelerin azlığı göz önünde bulunduğu önemli bir dönüm noktası olarak görülmektedir. Avrupa Konseyi içerisinde sosyal hakların düzenlenmesi hususunda ilk belge niteliği taşıyan ASS, kabul edilmesinin akabinde düzenlenen protokollerle yeni unsurlar kazanmış ve 1996 yılında gözden geçirilmiştir (Çetin, 2008: 30).

ASS'nı onaylayan ilk beş devlet; İngiltere, Norveç, İsveç, İrlanda ve F. Almanya'dır. Türkiye ise Torino'da imzalanarak yürürlüğe giren 1989 tarihinde ASS'nı onaylayan on altıncı ülke durumundadır. (www.ailevecalisma.gov.tr).

ASS, dönemler itibariyle protokollerle revize edilmiş ve yeni haklar ASS'ın kapsamına alınmıştır (www.ailevecalisma.gov.tr). 1988, 1991 ve 1995 yıllarında Ek Protokoller kabul edilmiş olup 1996 tarihinde ise "Gözden Geçirilmiş Avrupa Sosyal Şartı (GGASS)" olarak ismi güncellenmiştir (Erturan, 2019: 71).

1.1.1961 Tarihli Avrupa Sosyal Şartı

1961 tarihinde imzalanan ASS, bir başlangıç, beş ayrı bölüm ve bir Ek'ten oluşmaktadır. Şart'ın başlangıç bölümü, Avrupa Konseyi'nin genel amaçlarını gerçekleştirebilmek adına AİHS'nin ekonomik ve sosyal haklara dair mukabili bir sözleşme olduğunu ve şartın amacını belirtilmektedir (Çetin, 2008: 32).

1961'de kabul edilen ASS, 19 hakkı koruma altına almıştır. Bu haklar arasında çalışma hakkı da yer almaktadır ve Şart'ın ikinci bölümünün ilk maddesinde bu hakka ilişkin yükümlülükler düzenlenmiştir. (Erturan, 2019: 71).

1961 tarihinde kabul edilen şart değişen dönemler itibariyle Ek Protokoller ile genişletilmiş ve yeni sosyal haklar şartın kapsamına dâhil edilmiştir.

1.2.Avrupa Sosyal Şartı'na Getirilen Ek Protokoller

1961 tarihinde Torino'da imzaya açılan ASS'nın, dönemler itibariyle revize edilmesi gerekmiştir. Bu bağlamda ASS, ek Protokollerle revize edilip yeniden düzenlenerek üye devletlerin onayına sunulmuştur. 1961 tarihli ASS'na getirilen ek Protokoller ayrıntılı olarak çalışmada incelenmiştir.

1.2.1. Avrupa Sosyal Şartı'na 1988 tarihli Ek Protokol

ASS'nın geliştirilmesine yönelik olarak kabul edilen 5 Mayıs 1988 tarihli Ek Protokol, 1992 yılında yürürlüğe girmiş ve 4 yeni hakkı güvence altına almıştır (Erdoğan, 2008: 124).

1961 tarihli ASS'na 1988 Ek Protokolü ile getirilen sosyal ve ekonomik haklar aşağıdaki gibidir (ASS, 1988):

- İşçilerin cinsiyetçi bir ayırıma tabi tutulmaksızın iş ve meslek konularında fırsat eşitliğinden yararlanmak ve eşit muamele görme hakkı,
- Çalışanların bilgilendirilme ve danışma hakkı,
- İş görenlerin, çalışma koşullarının ve ortamının belirlenmesinde ve geliştirilmesinde yer alma hakkı,
- Yaşlıların sosyal korunma hakkı.

1988 tarihli Ek Protokolde kabul edilen bu dört hak ile 1961 tarihli ASS’nda 19 olan hak sayısı 23’e yükselmiştir (Çetin, 2008: 36).

1.2.2. Avrupa Sosyal Şartı’na 1991 tarihli Ek Protokol

5 Kasım 1990’da, Roma’da Bakanlar Komitesi konferansı düzenlenmiş ve bu konferansta 1691 tarihinde onaylanan ASS’nın ve 1988 tarihli Ek Protokol’ün yetersiz olduğu gündeme gelmiştir. Bu çerçevede ASS’nın güçlendirilmesi ve kapsam olarak da geliştirilmesi gerekliliği ortaya atılmıştır (Erturan, 2019: 72).

“Avrupa Sosyal Şartı’nda Değişiklik Öngören Protokol” (CHARTER-REL), 21-22 Ekim tarihlerinde Torino’da imzaya açılmıştır. (www.europarl.europa.eu). Torino’da imzaya açılmış olan şart, tüm taraf devletlerin onaylamasına bağlı olduğu için henüz yürürlüğe girememiştir (Erturan, 2019: 79-80).

ASS’na ek olarak düzenlenen bu protokol “Torino Protokolü” olarak da bilinmektedir. Bu protokol ile amaçlanan ise; ASS’nın bağımsız uzmanlardan oluşan denetim sisteminin iyileştirilmesi ve geliştirilmesidir (Ünlüoğlu, 2019: 51).

1.2.3. Avrupa Sosyal Şartı’na 1995 tarihli Ek Protokol

1995 yılında ASS’nın geliştirilmesi kapsamında “Toplu Şikâyet Sistemini” getiren Ek Protokol kabul edilmiştir (www.anayasa.gov.tr). 1995 yılında imzaya açılan protokol, 1 Temmuz 1998 tarihinde yürürlüğe

Sosyal Dışlanmanın Avrupa Sosyal Şartı... The Meriç Journal Cilt:3, Sayı:8, Yıl:2019 girmiştir. Bu protokol, tüzük ile güvence altına alınmış olan sosyal hakların etkin bir biçimde uygulanabilmesi için belirlenen önlemlerden birisidir (ASS, 1995).

1995 tarihli Ek Protokol; sosyal taraflara ve sivil toplum kuruluşlarına Sözleşmeyi onaylayan Devletlerin ihlal edildiğine ilişkin toplu şikâyetle bulunma hakkı tanımaktadır. Yapılan şikâyet, “Avrupa Sosyal Haklar Komitesi” tarafından değerlendirilmektedir. Komite yaptığı değerlendirme neticesinde, şikâyetin esasları hakkında, taraflara ve Bakanlar Komitesine bildirdikten sonra dört ay içerisinde kamuoyuna açıklanan bir raporda kararını açıklamaktadır. Bakanlar Komitesi, Avrupa Sosyal Haklar Komitesinin raporuna dayanarak karar vermektedir (ASS, 1995).

1.2.4. 1996 Tarihli Gözden Geçirilmiş Avrupa Sosyal Şartı

1996 tarihli “Gözden Geçirilmiş Avrupa Sosyal Şartı” 3 Mayıs 1996 tarihinde imzaya açılmış olup, 1 Temmuz 1999 tarihinde yürürlüğe girmiştir (GGASS, 1996). 1996 tarihli şart, 1961 tarihli Avrupa Sosyal Şartı’nın gözden geçirilmesi ve eksikliklerinin giderilmesi amacıyla oluşturulmuştur. (Çetin, 2008: 42).

1996 tarihinde gözden geçirilerek geliştirilen ASS’nın ilk hali (1961), Konsey’in tüm üye ülkeleri tarafından kabul edilmiştir. Ancak GGASS’nı ise halen daha imzalamamış ülkeler bulunmaktadır. Türkiye ise, GGASS’nı 2004 yılında imzalamış ve 2007 yılında ise onay kanunu Resmi Gazete’de yayımlanmıştır (Tufan, Sayar, Koçyıldırım, 2009: 83).

GGASS, 1961 tarihli ASS’nda yer alan bazı hakları aynen bazı hakları da değiştirerek düzenlemiştir. Ek olarak GGASS, 1988 tarihli Ek Protokol’de yer alan haklara yer vermesinin yanı sıra 8 yeni hakka da yer vermiştir (Erturan, 2019: 82). GGASS ile 1961 tarihli ASS’nın geleneksel yapısı bozulmamıştır. Bu bağlamda GGASS’nın oluşturulması 1961 tarihli ASS’nı ortadan kaldırmamıştır. 1961 tarihli ASS mevcut olup, onaylayan devletleri bağlamaktadır (Erdoğan, 2008: 126).

1961 tarihli ASS'nda ve Ek Protokol'de yer almayan ve GGASS'nda düzenlenen haklar aşağıdaki gibidir (Erturan, 2019: 82-83):

- İşe son verilmesi durumunda çalışanın korunma hakkı (Md. 24),
- İşverenin iflası halinde işgörenlerin sahip oldukları taleplerin korunması hakkı (Md. 25),
- İşte haysiyet sahibi olma hakkı (Md. 26),
- İşgörenlerin aile sorumlulukları ile birlikte eşit fırsat ve eşit muamele görme hakkı (Md. 27),
- İşçi temsilcilerinin kendilerine sağlanacak girişimlerde ve kolaylıklarda korunma hakkı (Md. 28),
- Toplu işten çıkarımlarda işgörenlerin bilgi edinme ve danışma hakkı (Md. 29),
- Yoksulluk ve sosyal dışlanma olgusuna karşı korunma hakkı (Md. 30),
- Konut hakkı (Md. 31).

Türkiye Cumhuriyeti, 1996 tarihli GGASS'nı 2007 yılında Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kurulu'nun ortak kararnamesi ile onaylamış ve 9 Nisan 2007'de Resmi Gazete'de yayımlanmıştır (Gözden Geçirilmiş Avrupa Sosyal Şartı, 2007).

Günümüzde sıkça rastlanan, birey ve grupların toplumdaki çeşitli sebeplere bağlı olarak dışlanması devletin müdahalede bulunmasını gerektiren bir durumdur. Refah devletinin toplumun refahının sağlanması amacıyla hareketle ASS kapsamına dâhil edilen "sosyal dışlanma", Şartı onaylayan üye devletlerin kendi ülke dinamiklerini göz önünde bulundurarak müdahale etmesi gereken bir olgudur. Bu kapsamda yapılan çalışmada sosyal dışlanma kapsamının ASS içerisindeki yeri ve önemi ortaya koyulmaya çalışılmıştır.

2. Sosyal Dışlanma'nın Avrupa Sosyal Şartı İçerisindeki Yeri ve Önemi

18 Ekim 1961 tarihinde Avrupa Konseyi üye Devletlerince Torino’da imzaya açılmış olan ASS ve Şarta getirilen ek Protokollerde üye devletler vatandaşlarının yaşam standartlarını ve refah seviyelerini yükseltebilmek adına bu belgelerde belirtilen sosyal hakları sağlamayı kabul etmişlerdir (humanrightscenter.bilgi.edu.tr).

ASS’nin, kavramsal açıdan analiz edildiğinde toplumdaki bireylerin refahlarının sağlanmasına yönelik olarak hareket ettiği söylenebilmektedir. Bu bağlamda 1961 yılında kabul edilen ASS’nin dönemsel gelişmelere bağlı olarak ek protokollerle genişletilmesi ve bireylerin korunmasına yönelik maddeler içermesi bu düşünceyi doğrular niteliktedir.

ASS’nin günümüzde uygulanabilirliği Şartı kabul eden devletlerin Şartın maddelerine yönelik olarak hareket etmeleri ile uygulanmaktadır. Bu çerçevede ASS’nin uygulanabilmesindeki öncelikli koşul Şart’ın Avrupa Konseyi’ne üye devlet tarafından onaylanmasıdır. Avrupa Konseyi’ne üye bir devlet tarafından onaylandıktan sonra Şart yürürlüğe girmektedir (Ataman, 2010: 143).

Sosyal dışlanmanın önüne geçilmesi toplumdaki bireylerin refahlarının artmasına ve bireylerin sosyal olarak korunmasına olanak sağlayacaktır. Bireylerin refahlarının artırılmasına yönelik hareket eden ASS, 1996 tarihli ASS’nin md. 30’da yoksulluk ve sosyal dışlanmaya karşı bireylerin korunması” maddesini ekleyerek ASS’nda sosyal dışlanmasının önemini vurgulamıştır.

2.1.Sosyal Dışlanma Kavramı

Sosyal dışlanma üzerine kabul edilen tek bir tanım bulunmamaktadır. Genel olarak sosyal dışlanma kavramını; ırk, etnik köken, cinsiyet ya da yaşa bağlı olarak belli grup ya da bireylerin ötekileştirilerek toplumdaki dışlanması şeklinde tanımlamak mümkündür. Sosyal dışlanma kavramı, ekonomik, sosyal, kültürel ve politik boyutlarıyla ve farklı sosyal seviyelerde göstermiş olduğu etki sebebiyle çok boyutlu bir yapı özelliği taşımaktadır (Hatipler ve Köksalan, 2019: 1).

Ötekileştirmeye maruz kalarak toplumdan dışlanan bireyler, kamusal alanda, hukuk sisteminde, eğitim veya sağlık hizmetlerinden yararlanmada ayrımcılığa maruz kalmaktadırlar (Hatipler ve Köksalan, 2019: 1).

2.2.Sosyal Dışlanmanın Avrupa Sosyal Şartı İçindeki Önemi

19. Yüzyıl ile 21. Yüzyıl arası dönemde, yoksulların önemli bir kısmı işsiz ve marjinal gruplardan oluşmaktadır ve tam istihdamın artık sağlanamayacağı düşüncesi hakîmdir. Böyle bir tabloda hukuk sistemlerinde önemli bir değişikliğin yapılması gerekliliği ön plana çıkmaktadır. Yoksul kesim sadece toplumsal alanda değil hukuk alanında da sistemin dışında kalmıştır. Bu sebeple, yoksul ve dışlanmış bireylerin sosyal haklarının düzenlenmesi bir zorunluluk olarak görülmektedir (Balcı, 2013: 248).

Sosyal dışlanma kavramının Avrupa Birliği literatürüne girişi ve sosyal politikanın bir konusu haline gelmesi 1990'lı yıllarda gerçekleşmiştir (Yıldırımalp, 2014: 97). GGASS'nın 30'uncu maddesinde ise "bütün yurttaşların yoksulluk ve sosyal dışlanmaya karşı korunması hakkına sahip oldukları" ilkesi vurgulanarak sosyal dışlanma GGASS'ndaki yerini almıştır.

GGASS'nın 30. maddesi gereği Şartın tarafları toplumsal dışlanma ve yoksulluğa karşı korunma hakkının etkin bir şekilde kullanılmasını sağlamak amacıyla aşağıdaki maddeleri taahhüt etmektedirler (Gözden Geçirilmiş Avrupa sosyal Şartı, 2007);

- a. Toplumsal dışlanma ve yoksulluk durumunda yaşayan ya da bu duruma düşme tehlikesi içinde olan bireylerin ve ailelerinin, istihdam, konut, eğitim, öğrenim, kültür, sosyal ve tıbbi yardım imkânlarına ulaşmalarını teşvik edecek önlemler almayı,
- b. Aldıkları bu önlemleri, uyarlanmasını sağlamak amacıyla gerektiği zaman gözden geçirmeyi garanti etmektedirler.

Avrupa Sosyal Haklar Komitesi'nin sosyal dışlanma ve yoksulluk ile mücadele konusunda benimsediği görüş ise şu şekildedir (Balcı: 2013: 253):

“Sosyal dışlanmaya karşı korunma hakkının etkin bir şekilde uygulanabilmesi için, hükümetler, yoksulluk ve sosyal dışlanma riskiyle karşı karşıya bulunan kişilerin istihdam, konut, eğitim, mesleki eğitim, kültür, sosyal yardım ve sağlık yardımlarını içeren sosyal haklara erişimini geliştiren tedbirlerin alınmasına yönelik bütüncül ve koordineli bir yaklaşımı benimsemelidir.”

Sosyal dışlanma ile mücadele edilmesi ve buna yönelik olarak alınan tedbirler ülkeler arası farklılık göstermektedir. Sosyal dışlanmanın önlenmesine yönelik alınan tedbirlerin yanı sıra sosyal dışlanma kavramı da ülkeler arasında farklı şekillerde algılanmaktadır. Örneğin; Fransa’da sosyal dışlanma bireyin toplum ile sosyal ve kültürel bağlarının kopması olarak ifade edilirken, İngiltere’de ise gelir eşitsizliğine bağlı olarak ortaya çıkan bir durum olarak ifade edilmektedir (Yıldırımalp, 2014: 96). Bu çerçeveden bakıldığında sosyal dışlanma kavramı ülkeler arasında farklı şekillerde yorumlansa da sosyal dışlanma ile mücadele edilmesi hususunda ülkeler ortak bir paydada buluşmaktadırlar. Özellikle GGASS’ı kabul edip onaylayan devletler bunu bir yükümlülük olarak kabul edip, toplumdaki refahı arttırmak adına sosyal dışlanma ile mücadele etmektedirler.

Sosyal dışlanma her alanda görülebilmektedir ve dışlanan bireyler topluma yabancılaşmakta ve adaptasyon sorunu yaşamaktadırlar. Türkiye’de de kişi ve grupların sosyal dışlanmaya maruz kalmaması ve ekonomik ve sosyal hayata katılabilmeleri için çalışmalar yürütmektedir (Tunca, 2010: 7).

Türkiye sosyal dışlanma riski altında bulunan bireylerin yaşam kalitelerinin artırılması ve toplumla bütünleşmesinin sağlanması hususunda atılacak adımları 2013- 2015 orta vadeli programda şu şekilde belirlemiştir (www.sbb.gov.tr):

- Gelir dağılımı, sektörel politikalar ve sosyal transfer harcamaları yolu ile iyileştirilecek,
- Dezavantajlı grupların, eğitim, sağlık, sosyal güvenlik gibi temel hizmetlere erişimleri arttırılacak engelli bireylerin sosyal ve ekonomik hayata katılımlarının arttırılabilmesi için sosyal ve fiziki çevre koşulları iyileştirilecek,

- Çalışabilir durumda olan yoksullara yönelik sosyal yardımlar yoksulluk kültürünün oluşmasını önleyici ve yoksul bireylerin üretken duruma geçmesini sağlayacak nitelikte olacak,
- Aile eğitim programları ve destek hizmetleri yaygınlaştırılacak ve kadınlar sosyal, ekonomik ve kültürel alanlarda güçlendirilecektir. Kadınlara ve çocuklara yönelik şiddetle mücadele edilecek ve dezavantajlı konumdaki çocuklara yönelik önleyici, koruyucu ve rehabilite edici hizmetlerin kalitesi arttırılacaktır.
- Sosyal hizmetlerin sunumunda etkinliğin sağlanabilmesi için nitelikli personel ve ara eleman ihtiyacı giderilecek,
- Yaşlılara yönelik sunulan sosyal hizmetler çeşitlendirilecek ve geliştirilecektir.

Sosyal dışlanma olgusunu ülkeler farklı şekillerde yorumlasalar da, birey ve grupları sosyal dışlanmaya karşı korumak için mücadele etmektedirler. Ancak ülkelerin sosyal dışlanma ile mücadelede izleyeceği yol farklılaşmaktadır. Ülkeler izleyecekleri yolu belirlerken ilk olarak sosyal dışlanma kavramını nasıl algıladıklarına bakmalı ve kendi ülke dinamiklerini kullanarak müdahalede bulunmalıdır.

GGASS'nın 30. Maddesinde de belirtildiği "yoksulların ve sosyal dışlanmaya maruz kalanların korunması" hususu sadece Şartı onaylayan ülkelerin değil Şart kapsamında üye olmayan devletlerin de yerine getirip mücadele etmesi gereken bir husustur.

Sosyal dışlanma ile mücadelede, eğitim ve sağlık başta olmak üzere temel hakların ayrımcılığa maruz bırakılmadan tüm bireylere sunulması, demokratik süreçlere katılımın arttırılması, pozitif ayrımcılığın geliştirilmesi benimsenmelidir. Bunun yanında sosyal dışlanmaya maruz kalan bireylerin gelir kaybından dolayı yaşadıkları olumsuzluk uluslararası yardımlar ile giderilmeye çalışılmalıdır (Hatipler ve Köksalan, 2019: 13).

Sonuç

Sosyal dışlanma kavramı, sebepleri ve sonuçları ile çok boyutlu ve karmaşık bir yapıdır. Ekonomik, sosyal ve politik birçok faktörü içinde barındıran ve tabiri caizse toplum içerisinde belli kalıplara uymayan ve belli bir ekonomik geliri olmayan birey ve grupların ötekileştirilerek toplumdan dışlanmasına yol açan bir kavramdır.

Ekonomik ve sosyal hakların güvence altına alındığı bir metin olan AŞŞ'nın 1996'da imzaya açılan GGASS'nda "yoksulluğa ve sosyal dışlanmaya karşı korunma hakkı" hüküm altına alınarak Şartı onaylayan devletlerin sosyal dışlanma ve yoksulluk ile mücadele etmesi ve vatandaşlarını koruması madde hükmü ile belirlenmiştir.

Toplumdaki bireylerin sosyal ve ekonomik anlamda refahının sağlanabilmesinden hareketle oluşturulan AŞŞ, tıpkı refah devleti vatandaşların refahının artırılmasını amaçlamaktadır. Bu kapsamda AŞŞ kapsamında hüküm altına alınan sosyal dışlanmaya karşı korumanın refah devletinin de bir amacı olduğu unutulmamalıdır.

Yapılan çalışmada günümüzde ne yazık ki çok yaygınlaşan ve hemen her alanda karşımıza çıkan sosyal dışlanma olgusunun AŞŞ içerisindeki yeri ve önemi incelenmiştir. Bu doğrultuda sosyal dışlanma, sadece AŞŞ'nı onaylayan devletlerin değil üye olmayan devletlerin de mücadele etmesi gereken bir konudur.

Sosyal dışlanma ülkeler arasında çeşitli şekillerde algılanabilmektedir. Bazen sosyal haklardan mahrum bırakılma sosyal dışlanma olarak algılanabilirken bazen de gelirin adaletsiz dağılımı neticesinde ortaya çıkabilmektedir. Ancak her ülke uygulayacağı sosyal ve malî politikalar ile sosyal dışlanma ile mücadele edebilecektir.

Sosyal dışlanma ile mücadelenin bu denli önemli olmasındaki sebep; toplumdaki tüm bireylerin hem ekonomik hem de sosyal alanda refahlarının artırılabilmesi için sosyal dışlanmaya maruz kalmamaları gerekmektedir. Bu sebeple ülkeler toplumda refahın sağlanabilmesi ve sosyal gelişmişlik için sosyal dışlanma ile mücadele ederek sosyal dışlanmaya maruz kalan bireyleri korumalıdır.

KAYNAKÇA

Avrupa Sosyal Şartına Getirilen 1988 tarihli ek Protokol. <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/128> adresinden 12 Kasım 2019 tarihinde alınmıştır.

Ataman, H. (2010). *Avrupa Sosyal Şartı ve Uygulaması*. Girişim Matbaası.

Avrupa Sosyal Şartı (Gözden Geçirilmiş) 1996 tarihli, <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/163> adresinden 20 Kasım 2019 tarihinde alınmıştır.

Avrupa Sosyal Şartı. (2014). Kasım 12, 2019 tarihinde T.C. Çalışma Ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı: <https://www.ailevecalisma.gov.tr/media/1318/avrupa-sosyal-%C5%9Fart%C4%B1.pdf> adresinden alındı

Çetin , E. (2008). 1982 Anayasası'nda Sosyal Haklar ve Avrupa Sosyal Şartı'na Dair Spesifik Sorunlar. (*İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anaibilim Dalı Yüksek Lisans Tezi*).

Erdoğan, G. (2008). Avrupa Sosyal Şartı ve Gözden Geçirilmiş Avrupa Sosyal Şartı. *TBB Dergisi*(77), 123-165.

Erturan, M. (2019). Avrupa Sosyal Şartı Işığında Türkiye'de Çalışma Hakkı ve Sınırları. (*İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi*).

Gökçeoğlu Balcı, Ş. (2013). Avrupa Sosyal Haklar Komitesi'nin Denetim Sonuçları ve Kararları Işığında Yoksulluk ve Sosyal Dışlanmaya Karşı Korunma Hakkı. *V. Sosyal Haklar Uluslararası Sempozyumu*, (s. 243-263).

Gözden Geçirilmiş Avrupa Sosyal Şartı. (tarih yok). <https://humanrightscenter.bilgi.edu.tr/media/uploads/2015/07/29/GozdenGecirilmisAvrupaSosyalSarti.pdf> adresinden alınmıştır

Sosyal Dışlanmanın Avrupa Sosyal Şartı... The Meriç Journal Cilt:3, Sayı:8, Yıl:2019
Hatıplı, M., & Köksalan, N. (2019). Sosyal Dışlanma Sorununa Sosyal Pazarlama Perspektifinden Bir Bakış. *Pazarlama Araştırmaları I* (s. 1-18). içinde Akademisyen Kitabevi.

Olivier DE SCHUTTER (Dü.). (2010). *Avrupa Sosyal Şartı: Avrupa İçin Yeni Bir Sosyal Anayasa*. Kasım 20, 2019 tarihinde <https://www.anayasa.gov.tr/media/3681/avrupasosyalsarti2.pdf> adresinden alındı

Orta Vadeli Program 2013- 2015. (tarih yok). http://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/11/Orta_Vadeli_Program2013-2015.pdf adresinden alınmıştır

Policy Department Citizen's Right and Constitutional Affairs. (2016). Kasım 20, 2019 tarihinde [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/536488/IPOL_STU\(2016\)536488_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/536488/IPOL_STU(2016)536488_EN.pdf) adresinden alındı

Toplu Şikayet Sistemi Sağlayan Avrupa Sosyal Şartına 1995 Tarihli Ek Protokol, <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/158> adresinden 20 Kasım 2019 tarihinde alınmıştır.

Tufan, B., Özgür Sayar, Ö., & Koçyıldırım, G. (2009). Sosyal Bir Hak Olarak Sosyal Hizmet. *Antalya: Uluslararası Sosyal Haklar Sempozyumu Bildiri Kitabı*, (s. 76-86).

Tunca, R. (2010). Sosyal Dışlanma Sorunu ve Mücadele Yöntemleri (Çanakkale Fevzi Paşa Mahallesi Örneği). (*Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi*).

Ünüvar Ünlüoğlu, D. (2019). Avrupa Sosyal Şartı Çerçevesinde Türkiye'de Kadın İşgücü'nün Değerlendirilmesi: Eskişehir Özel Sağlık Sektörü Örneği. (*Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı, Doktora Tezi*).

Sosyal Dışlanmanın Avrupa Sosyal Şartı... The Meriç Journal Cilt:3, Sayı:8, Yıl:2019
Yıldırımalp, S. (2014). Sosyal Dışlanma ve Avrupa Birliği Yaklaşımı.
Siyaset, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi, 2(2), 91-108.

5547 Sayılı (Gözden Geçirilmiş) Avrupa Sosyal Şartının Onaylanmasının
Uygun Bulduğuna Dair Kanun, (3 Ekim 2006 Tarih, 26308 Sayılı
T.C. Resmi Gazete).
<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2007/04/20070409-1.htm>